

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže a jeho pravomoc
Office for the Protection of Competition and Its Authority

Student: Markéta Stuchlíková
Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Milan Gryga

Ostrava 2010

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně a uvedla jsem veškerou použitou literaturu a další prameny.“

V Ostravě dne 27. dubna 2010

.....

Markéta Stuchlíková

Obsah

Úvod	0
1 Historie soutěžního práva.....	2
1.1 Soutěž v rané historii	2
1.2 Cechy – nejvýznamnější regulace středověku	3
1.3 Raný novověk	4
1.4 Koaliční zákon v Rakousku-Uhersku – konec 19. století	5
1.5 Vznik moderního soutěžního práva	5
1.6 Změny způsobené válkou a vznik Československa	6
1.7 Období první republiky.....	7
1.7.1 Debaty o podobě kartelového zákona.....	7
1.7.2 Kartelový zákon.....	7
1.8 Zákon o ochraně proti nekalé soutěži z roku 1927	11
1.9 Protektorát Čechy a Moravy	13
1.10 Politika státního plánování.....	13
1.11 Změny po roce 1989	14
1.12 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže v letech 1991 - 2009	14
2 Charakteristika antimonopolní politiky v ČR	15
2.1 Hospodářská soutěž	15
2.1.1 Ochrana hospodářské soutěže.....	16
2.1.2 Měření tržní síly	18
2.2 Nekalá soutěž	19
2.3 Rozdílné tržní struktury	20
2.3.1 Dokonalá konkurence	22
2.3.2 Nedokonalá konkurence	22
2.3.2.1 Monopol.....	22
2.3.2.2 Oligopolní tržní struktura.....	23
2.3.2.2.1 Smluvní oligopol – Kartel	24
2.3.2.2.2 Cenové vůdcovství – oligopol s dominantní firmou	24
2.3.2.2.3 Paralelní a barometrická tvorba cen	24
2.3.3 Další cenové praktiky ziskově orientovaných firem	25
3 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže.....	25
3.1 Poslání a kompetence Úřadu.....	26

3.2	Prevence a postup Úřadu	27
3.3	Mezinárodní spolupráce.....	27
3.4	Vedení ÚOHS	28
3.5	Soutěžní advokacie	29
3.6	Pravomoci Úřadu	31
3.6.1	Oblast hospodářské soutěže.....	31
3.6.1.1	Zakázané dohody	31
3.6.1.2	Leniency program	32
3.6.1.2.1	Leniency typu IA.....	33
3.6.1.2.2	Leniency typu II	33
3.6.1.3	Zneužití dominantního postavení.....	34
3.6.1.4	Spojování soutěžitelů.....	36
3.6.2	Veřejné zakázky	37
3.6.2.1	Bid rigging	37
3.6.2.2	Sekce veřejných zakázek	38
3.6.2.3	Správní řízení.....	38
3.6.2.4	Podněty	38
3.6.2.5	Kontroly	39
3.6.3	Veřejná podpora	39
3.6.3.1	Odbor veřejné podpory	40
3.6.3.2	Centrální registr podpor malého rozsahu	40
3.6.4	Dawn raids.....	41
3.6.4.1	Obchodní záznamy	41
3.6.4.2	Pokuty	42
3.6.5	Hodnocení činnosti ÚOHS	42
	Závěr.....	45
	Seznam použité literatury	47
	Seznam zkratk.....	50

Úvod

Účelem bakalářské práce je definovat úřad, který je v České republice zřízen pro zajištění ochrany hospodářské soutěže a popsat jeho pravomoci. Na začátku práce vymezuji historický vývoj soutěžního práva od rané historie až po vznik současného Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. Následně seznamuji s principy hospodářské soutěže, fungováním situace na trhu, možnostmi jednotlivých soutěžitelů ovládat trh a důvody nezbytnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.

První část práce je určena historii soutěžního práva. V ní ukazuji, že jisté regulace – dá se říci, že předchůdci současných úřadů pro ochranu hospodářské soutěže, nejsou rozhodně záležitostí posledních let, nýbrž se objevily o mnoho staletí dříve. Pochopitelně obsah regulací byl poplatný době, v níž vznikly.

Další část práce je věnována antimonopolní politice. V ní vymezuji hospodářskou soutěž, ochranu soutěže a příklady jejího zneužití. Uvádím rozdílné tržní struktury a z nich vyplývající nutnost regulace trhu.

V závěrečné části představuji jediný orgán, který je v České republice pověřen politikou ochrany hospodářské soutěže. Detailně popisuji jeho poslání, kompetence, organizační strukturu a konkrétní příklady jeho činnosti.

Na základě prostudování materiálů, které se k činnosti úřadu vztahují, formuluji osobní hodnocení jeho přínosu.

1 Historie soutěžního práva

Na začátku bych chtěla ujasnit vztah mezi hospodářskou soutěží a soutěžním právem. Soutěžní právo lze označit jako soubor právních norem upravujících hospodářskou soutěž mezi podnikateli působícími na trhu a vstupujícími mezi sebou do soutěžních vztahů.¹

Soutěžní právo je v dnešní době stálou součástí právních řádů většiny vyspělých a narůstajícího počtu rozvíjejících se ekonomik. Tento vývoj je však výhradně záležitostí několika posledních desetiletí. První samostatné a ucelené soutěžní zákony se objevily v Kanadě a ve Spojených státech amerických na konci 19. století. V našem prostředí byl prvním významným pokusem o regulaci kartelový zákon z roku 1933.²

1.1 Soutěž v rané historii

Jednotlivá opatření regulující určitým způsobem podmínky na trhu však nalézáme již o mnoho staletí dříve. Ve starověkém Římě byla vydávána různá nařízení týkající se ochrany nebo stabilizace trhu, ať už šlo o tresty pro ty, kteří bránili průjezdu lodí s obilím či tresty za skupování nedostatkového zboží pro denní potřebu. Kolem roku 483 římský císař Zenon zakázal jakékoliv obchodní propojení nebo společné transakce soukromých i státních monopolů.

V souvislosti s rozsáhlými změnami státních, ekonomických a společenských struktur na začátku středověku se o dalších opatřeních dozvídáme opět až v 11. století. Anglický panovník Eduard Vyznavač zakazoval skupování potravin za účelem zvyšování jejich tržní ceny. Za vlády dalšího anglického panovníka Jindřicha III. byl v roce 1266 přijat zákon, jímž byly ceny chleba a piva dány do závislosti k cenám obilí.

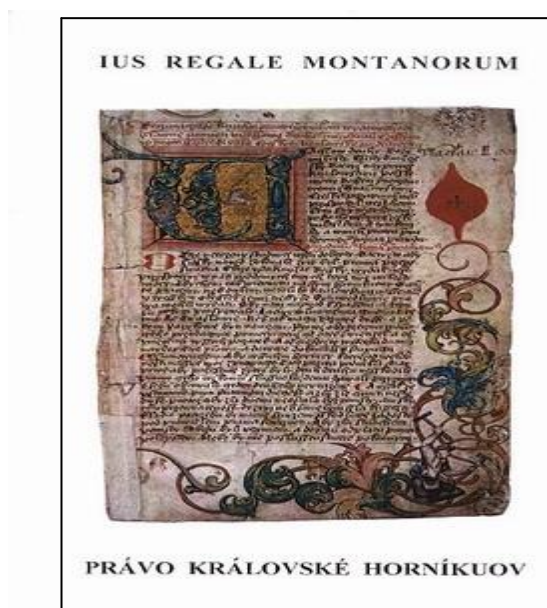
I v českých zemích narážíme na regulační pokusy, např. soubor práva Ius Regale Montanorum Václava II. z roku 1300 obsahoval následující ustanovení, dle kterého se nesmějí velkoobchodníci s rudou dopouštět dohod za účelem snížení nákupní ceny: *„Zamietáme jedno ohyzdné šibalstvie, kteréžto někteří z rudokupcov proti naše věci obecnie v minulých časiech takto častěji vedli sú, že cožkolviek prvni z nich v kúpení rudy ot dlužné daleko vzdálené záplaty podal, tehdy druhý príjde, jakožto podanie toho*

¹ MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*, s. 30.

² Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*, s.33.

nevědomý, podal ihned méně a tak o jiných, takže praví kupci, těchto chytrostí pochybní učiněnci jsúce, odstupovali sú, nic nekúpiece, oni pak prodavači, tak velikú trápeni jsúce teskností, připuzeni biechu tu prodejnú rudu za mnoho menší, nežli stále bieše, záplatu prodati, na nemalé naše urbuře i všeho dolu bezprávie a obtieženie.“³

Obr. 1.1: Ius regale montanorum – Právo královské horníkuov

Zdroj: www.mining.cz

1.2 Cechy – nejvýznamnější regulace středověku

Nejvýznamnější regulací celoevropského charakteru sebou neslo sdružování většiny výrobců do tzv. cechů (německy die Zunft, anglicky Guild). Od konce 13. století vznikají samosprávné organizace jednotlivých řemesel. Tato sdružení měla svěřena monopolní práva pro provozování daného řemesla na lokálním trhu. Tzv. mílové právo znamenalo, že do určité vzdálenosti kolem města nesměl nikdo mimo členy cechu toto řemeslo provozovat.

Kompletně vyloučen byl vstup nezávislých soutěžitelů na trh, neboť členství v cechu se postupně stalo povinným. Činnost řemeslníků mimo cech byla tvrdě stíhána. Intenzivní

³ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*, s.33-34.

soutěž v dnešním slova smyslu nevládla ani mezi jednotlivými příslušníky korporace, neboť suroviny byly nakupovány společně a cech rovněž určoval prodejní ceny. Veškerá konkurence se tak odbývala spíše na poli kvality výrobků jednotlivých mistrů. Omezení dána cechovním systémem mohlo překonat pouze zboží, které se díky výjimečné kvalitě dokázalo uplatnit jako předmět dálkového či dokonce mezinárodního obchodu (zejména různé luxusní zboží, textilní výrobky či vína).

S nástupem raného novověku bylo stále zjevnější degresivní působení cechů na ekonomiku. Cechovní organizace mnohdy zabraňovaly zavedení pokročilejšího stupně výroby v podobě manufaktur a tím prodlužovaly hospodářskou stagnaci měst. V roce 1731 byly cechy podrobeny státní kontrole v podobě úřadu cechovního inspektora a současně byl vydán i generální cechovní patent, který byl namířen zejména proti organizování tovaryšů, současně však omezil i privilegia cechů.⁴

1.3 Raný novověk

Na úrovni státních celků byly zaváděny další zákony, často související s okamžitými potřebami panovníka. Za císaře Karla V. byl vydán zákon zabraňující ztrátám vyplývajícím z monopolů a nepoctivých dohod, které se rozmohly u obchodníků a řemeslníků v Nizozemí. Anglický král Jindřich VIII. znovu zavedl v roce 1553 cla na potraviny, aby stabilizoval jejich rozkolísané ceny způsobené dovozem ze zámorí.

Významným milníkem je Case of Monopolies z roku 1603, v němž anglický soud konstatoval, že udělení výhradních práv je nezákonné, neboť monopoly zabraňují ostatním soutěžitelům v podnikání, a tedy podporují zahálku. Přiznání monopolu rovněž nepoškozuje pouze konkurenty, ale každého, kdo si daný výrobek koupí, protože monopolní výrobce zvýší cenu, ale nemá již motivaci k udržování či zvyšování kvality.⁵

Udělování monopolů nebylo pouze záležitostí britských ostrovů. Hospodářský život v českých zemích v 17. a 18. století byl svázán řadou státních i soukromých monopolů. Stát jednak zakládal vlastní monopoly, např. solný, a rovněž uděloval právo na rozličné monopoly podnikatelům. Kromě toho na mnoha panstvích fungovaly tzv. vrchnostenské monopoly – přímusy, což byla povinnost poddaných odebírat vrchnostenské výrobky či dodávat vrchnosti své produkty za stanovenou cenu. Vrchnostenské monopoly znamenaly

⁴ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*, s. 34-36.

⁵ Tamtéž, s. 36-37.

pro vrchnost zajištění dodávek či odbytu zboží za současného odstranění konkurence v podobě městské produkce.

Neexistence podnikatelského rizika pak zákonitě upírala snahu o technické inovace, o vyšší kvalitu a efektivitu výroby.

V polovině 19. století byla poté definitivně rušena přežilá cechovní organizace řemesel. V Anglii znamenal její konec Municipal Corporations Act (1835), v českých zemích pak přijetí tzv. živnostenského řádu v roce 1859. Cechy byly na základě živnostenského řádu nahrazeny živnostenskými společenstvy. Jejich zavádění však nejspíše neprobíhalo podle představ státu, proto byl zákon v roce 1883 novelizován a účast ve společenstvech zůstala i nadále povinná.⁶

1.4 Koaliční zákon v Rakousku-Uhersku – konec 19. století

První soutěžní ustanovení proti dohodám o cenách se objevují v roce 1803 v Rakousku v trestním zákoníku. Později tato oblast přechází do civilního soudnictví. Za skutečné počátky soutěžního práva v Rakousku je v literatuře považován tzv. koaliční zákon přijatý v dubnu 1870. Několikařádkový zákon se však tématu hospodářské soutěže dotýká pouze velice okrajově. V roce 1918 byl přejet do právního řádu Československa. O jeho platnosti však vznikaly spory, neboť podle některých právníků byl v rozporu s Ústavní listinou Československé republiky.⁷

1.5 Vznik moderního soutěžního práva

Vzrůstající vliv kartelových uskupení, který nebyl pouze věcí Rakouska – Uherska, ale všech ekonomicky vyspělých zemí světa, vyvolal rozsáhlé debaty o nutnosti zavedení regulace. Vyhranily se dva rozdílné náhledy na problematiku kartelů. První z nich upozorňoval na jejich škodlivé dopady na ekonomiku, především v podobě zvyšování cen, a jeho snahou bylo kartely zcela zakázat. Tuto cestu sledovala především legislativa zámořských zemí, na jejímž základě je v podstatě postaveno dnešní soutěžní právo. Významným a často zmiňovaným milníkem je tzv. Sherman Act přijatý ve Spojených státech amerických v červenci 1890. Zákon měl chránit obchod proti nezákonnému

⁶ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví.*, s. 36-37.

⁷ Tamtéž, s. 37-39.

omezování a monopolům. V roce 1914 byl k tomuto cíli zřízen speciální dozorující orgán tzv. Fair Trade Commission. Orgán vykonává svou činnost dodnes.

Druhý názorový proud upřednostňoval hospodářskou stabilitu, kterou kartely přinášely, zejména stabilitu cen a dodávek. Jeho cílem nebyl absolutní zákaz, nýbrž nastolení určité míry státní kontroly nad kartely, jejich legalizace a současně odstranění nejškodlivějších účinků v podobě nepřiměřeně vysokých cen. Tuto cestu zvolilo Rakousko, a tedy i české země.

Problematika kartelů a způsob jejího řešení byla v období před i mezi světovými válkami skutečně ožahavým tématem. Svědčí o tom i skutečnost, že se jí zabývala mezinárodní ekonomická konference Společnosti národů svolaná v roce 1927. Na této konferenci v Ženevě byly posouzeny a srovnávány kartelové a trustové režimy jednotlivých států.⁸

1.6 Změny způsobené válkou a vznik Československa

Přirozený vývoj ekonomiky byl v letech 1914 a 1918 narušen probíhající světovou válkou. Rakousko přikročilo k nastolení systému válečného řízení hospodářství. Podstatou bylo převzetí řízení nejdůležitějších průmyslových podniků, zbrojní výroby a železniční dopravy vojenskou správou. Ekonomiku společně řídily státní instituce a podnikatelská sdružení. Tento vývoj vedl ke silnému posílení nejvýznamnějších průmyslníků, kteří ve svých oborech začali uplatňovat diktát vůči svým konkurentům. K nástrojům válečného řízení patřilo především stanovování maximálních cen, regulace výroby státními zakázkami, alokace pracovních sil, surovin a paliv na preferované výrobní programy, povinný výkup zboží (především zemědělského), kontrola pohybu produktů mezi výrobcí a odběrateli. Celkově je možno tvrdit, že válečný vývoj vedl k posílení kartelizační tendence.⁹

⁸ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*, s. 41-42.

⁹ Tamtéž, s. 42-43.

1.7 Období první republiky

1.7.1 Debaty o podobě kartelového zákona

Počátky kartelového zákonodárství nového státu začínají prakticky již v roce 1925. Předlohu sestavilo pro Národní shromáždění Frankeho ministerstvo pro zásobování lidu. Důvodová zpráva zmiňuje jednotlivé kroky, které po první světové válce učinilo britské i německé zákonodárství ve snaze zabránit negativním vlivům kartelů. Ministerstvu vadily vysoké ceny, které kartely nesnižovaly, snižování počtu soutěžitelů, kteří nebyli schopni odolávat tlaku kartelů. Existence kartelů měla být přesto zachována. Důvodová zpráva uváděla, že naprostým zákazem všech kartelů vyvolaly by se zmatky v hospodářských poměrech státu, nelze ani přehlížet světlé stránky kartelů, jmenovitě tu, že přivádějí do rozháraných hospodářských poměrů poválečných jistou stabilitu výroby a odbytu a konečně i cen. Ministerstvo navrhovalo „zveřejnění kartelů“ a jejich registraci v rejstříku. Kontrolou měla být pověřena státní národohospodářská komise. Její činností měla být kontrola cenového vývoje a chování kartelů na trhu. Komise měla mít pravomoc trestat kartely sankcemi. Návrh ministerstva však neprošel, přesto zůstala kartelová otázka otevřena.¹⁰

1.7.2 Kartelový zákon

1. září 1933 nabyl účinnosti zákon č.141/1933 Sbírky zákonů a nařízení státu československého, o kartelech a soukromých monopolech = kartelový zákon. Měl první československý zákon kartely potírat nebo chránit? Zákon kartely předně zlegalizoval, neboť do té doby byly postaveny na vratkou právní rovinu. Zákon definuje kartelové úmluvy následujícím způsobem: *„jsou to úmluvy samostatných podnikatelů, jimiž se smluvní strany zavazují obmeziti nebo vyloučiti mezi sebou volnost soutěže úpravou výroby, odbytu, obchodních podmínek, cen nebo, pokud jde o podniky dopravní, úvěrní nebo pojišťovací, též sazeb, je-li účelem smluv ovládnouti co možná nejúčinněji*

¹⁰ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*, s. 44.

trh.“ K platnosti úmluv bylo zapotřebí, aby byly učiněny písemně do kartelového rejstříku u státního úřadu statistického, který také vedl sbírku listin.¹¹ Do rejstříku se zapisoval:

- a) den uzavření kartelové úmluvy, její předmět a dobu trvání,
- b) jména (firmy) a sídla smluvních stran,
- c) byla-li zřízena organizace provádějící kartelovou úmluvu, její jméno (firmu), sídlo a právní povahu a jména (firmy) a sídla jejích odštěpných závodů,
- d) jméno a bydliště osoby povolané k zastoupení smluvních stran, a byla-li zřízena organizace provádějící kartelovou úmluvu, jméno a bydliště jejího zástupce.

Podání bylo možné učinit v jazyce státním nebo menšinovém (především v němčině). Zápisy v rejstříku byly veřejnosti přístupné, nahlížení do sbírky listin bylo dovoleno jen příslušným ministerstvům a kartelové komisi. Podle §37 k zápisu do rejstříku náležely i dohody uzavřené v cizině, pokud se jejich provádění vztahovalo na území Československé republiky; toto ustanovení nemohlo však být použito na ceny nebo sazby, vyplývající z kartelových úmluv mezinárodních, pokud je vláda vzala se souhlasem na vědomí.

Dle stavu z 1. listopadu 1933 bylo k zápisu do rejstříku ohlášeno 538 úmluv (z toho 84 procent byly dohody uzavřené ještě před nabytím účinnosti zákona). Koncem června 1934 bylo zapsáno 678 úmluv (z toho 654 platných), o rok později pak 813 (z toho 725 platných). Oproti tomu v roce 1941, ovšem za zcela jiné hospodářské a politické situace, jich bylo zapsáno již 1245 (platných však pouze 369). Je také důležité uvést, že uvedená čísla jsou do jisté míry relativní. Zůstává otázkou kolik kartelů stálo mimo zákon jako tiché úmluvy. Dle Státního úřadu statistického jich bylo značné množství. Řada kartelových úmluv nebyla ohlašována zřejmě, aby unikla pozornosti vlády i veřejnosti.¹²

Jaké nástroje měl stát proti škodlivým účinkům kartelových dohod?

O této problematice hovoří druhá část zákona, ve které je řečeno: „*Je-li důvodná obava, že by prováděním kartelové úmluvy byl ohrožen veřejný zájem nepřiměřeně vysokými cenami (nepřiměřeně vysokými sazbami podniků dopravních, úvěrních nebo pojišťovacích) nebo obchodními podmínkami, jež nepřiměřeně zvyšují ceny (sazby) at'*

¹¹ Kolektiv autorů. ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví, s.46.

¹² Tamtéž, s. 48-50.

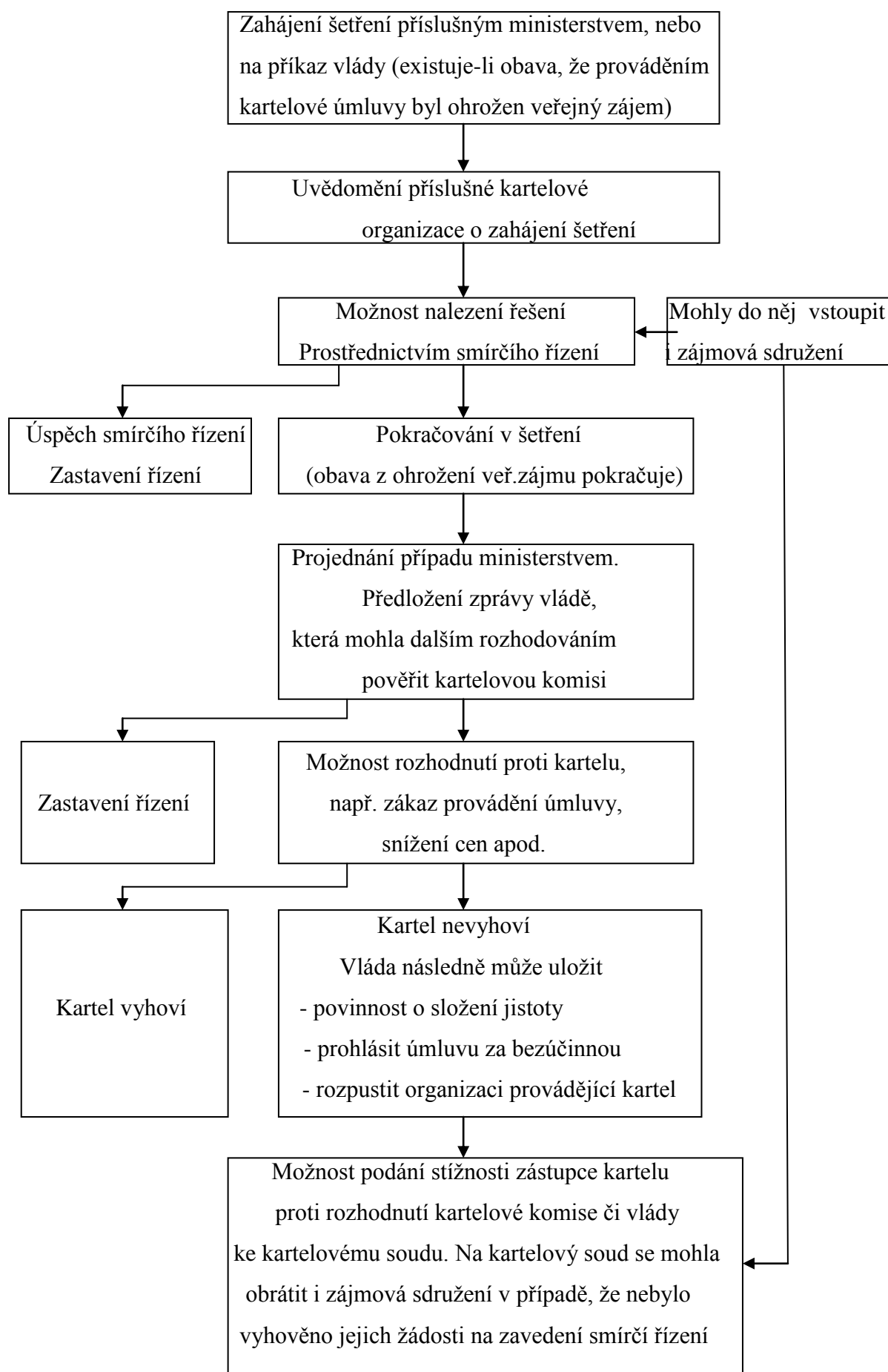
velkoobchodní at' detailní, nebo neodůvodněnými závěry (výlukami), zahájí příslušné ministerstvo buď samo nebo na příkaz vlády šetření a uvědomí o tom organizaci provádějící kartelovou úmluvu nebo, není-li takové, zástupce smluvních stran.“

Příslušný orgán měl, podobně jako dnes Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, ze zákona oprávnění nahlížet do obchodních knih, záznamů, konat místní prohlídky. Situaci mohlo vyřešit smírčí řízení s představiteli kartelu. Podnět k zahájení řízení přitom mohly dát jednotlivé zájmové organizace, tedy i zákazníci kartelů. Pokud smírčí řízení nepřineslo uspokojivý výsledek, mohla vláda smluvním stranám zakázat požadování cen nad určitou úroveň nebo poskytování určitých podmínek či uskutečňování jiných bariér. V případě, že by zainteresované společnosti nedbaly tohoto vládního rozhodnutí, hrozilo jim složení jistoty až do výše 3 mil. Kč, zrušení kartelové dohody a rozpuštění organizace řídící kartel.¹³

Jak mohly státní orgány postupovat při šetření kartelu ukazuje následující graf:

¹³ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*, s. 51.

Graf 1.1: Graf možného postupu státních orgánů při kartelovém šetření

Zdroj: Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví.* s.53.

Kartelová komise se skládala z předsedy, náměstka předsedy a sedmi členů a potřebného počtu náhradníků. Předsedu a jeho náměstka jmenovala vláda. Ostatní členy po jednom a jejich náhradníky jmenovali z úředníků svého resortu ministři průmyslu, obchodu a živností, zemědělství, veřejných prací, vnitra, financí, sociální péče a zahraničních věcí.

Kartelový soud byl složen z prezidenta anebo senátního prezidenta nejvyššího správního soudu jakožto předsedy, ze senátního prezidenta nebo rady nejvyššího správního soudu jakožto náměstka předsedy, z potřebného počtu radů nejvyššího správního soudu a z potřebného počtu odborníků (odborných soudců) jako členů.

Kartelový zákon pamatoval i na další významné podniky - s dominantním postavením či významnou ekonomickou silou. Jednalo se o soukromé monopoly, které nastavily nepřiměřeně vysoké ceny či významné firmy stojící mimo kartely.¹⁴

1.8 Zákon o ochraně proti nekalé soutěži z roku 1927

Významnou úlohu při ochraně soutěžního práva hrál rovněž zákon č.111/1927 Sb. z. a n., o ochraně proti nekalé soutěži. Na základě generální klauzule tohoto zákona bylo možno žalovat mj. i kartelové dohody, zneužití monopolního postavení a podbízení cen. Generální klauzule stanovovala, že jednání soutěžitelů nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Výklad tohoto pojmu byl v rukou soudců.¹⁵

Zákon přináší definici pojmu soutěžitel: „ *Soutěžitelem rozumí se každý podnikatel, jenž vyrábí nebo prodává zboží téhož nebo podobného druhu nebo provádí výkony téhož nebo podobného druhu nebo vůbec je podnikově činným ve stejném nebo podobném oboru hospodářském.*“ Pro srovnání uvedu i současnou definici soutěžitele dle zákona o ochraně hospodářské soutěže z roku 2001: „ *Soutěžiteli se podle tohoto zákona rozumí fyzické*

a právnické osoby, jejich sdružení, sdružení těchto sdružení a jiné formy seskupování, a to i v případě, že tato sdružení a seskupení nejsou právníckými osobami, pokud se účastní

¹⁴ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví,* s. 56-57.

¹⁵ Tamtéž, s. 77.

hospodářské soutěže nebo ji mohou svou činností ovlivňovat, i když nejsou podnikateli.“

Vhodné je shrnout si vztah nekalosoutěžního a kartelového zákona. Zatímco zákon o ochraně proti nekalé soutěži byl namířen proti nepřipustné soutěži, kartelový zákon směřoval proti výstřelkům při omezování volné soutěže. Předmětem ochrany nekalosoutěžního zákona byl podnik a spotřebitel, subjektem ochrany kartelového zákona pak kartel, podnik účastníci se kartelu, osoby, proti nimž je kartel namířen a veřejnost. Kartel mohl také vystupovat jako soutěžitel a jeho jednání mohlo být napadeno na základě nekalosoutěžního zákona.

Zneužití monopolního postavení bylo na základě nekalosoutěžní legislativy žalovatelné, ovšem jeho prokazování bylo velice náročné. Jednání monopolu muselo především ohrožovat samotnou existenci soutěžitele, samotné ztěžování cizího provozu se považovalo za důvod nedostatečný. Navíc nebylo posuzováno jednání monopolisty na monopolním trhu, neboť na něm neexistovali jiní soutěžitelé, které by mohl ohrožovat.¹⁶

Pojďme si uvést příklad jednoho rozsudku z roku 1938.

V roce 1938 byl před Nejvyšším soudem završen případ, v němž bylo knihkupectví žalováno za prodej nových knih pod cenou stanovenou nakladatelem. Knihkupec inzeroval a prodával knihy až o 50% levněji než byla stanovená cena. Tato praktika byla napadena Svazcem knihkupců a nakladatelů a jedním z poškozených nakladatelů. Prvoinstanční soud žalobu zamítl důvodu, že knihy podle jeho mínění nejsou značkovým zbožím, u něhož by bylo podbízení cen zakázáno. Odvolací soud však oponoval tím, že „krámská“ cena určená nakladatelem je všeobecně pokládána za naprosto závaznou a její podbízení není dovoleno. Prodávání za nižší cenu byl podle soudu v rozporu s dobrými mravy soutěže. Zákon o nekalé soutěži nemá totiž za cíl hájit zájmy spotřebitelů, ale poctivou soutěž. Jednání žalovaného mohlo poškodit ostatní konkurenty, protože kdyby každý knihkupec směl prodávat nové knihy pod cenou, nastal by rozvrat celého stavu, v němž by bylo mnoho slabších firem obchodně zničeno. Nejvyšší soud tento názor, který odporuje dnešnímu pojetí soutěžního práva, potvrdil.¹⁷

¹⁶ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*, s. 77-78.

¹⁷ Tamtéž, s. 79.

1.9 Protektorát Čechy a Moravy

V roce 1939 zahájil činnost Nejvyšší úřad cenový, jehož úkolem byla tvorba cen zboží a služeb a dozor nad jejich dodržováním. V průmyslu byl uplatněn přísný centrálně direktivní systém při udělování zakázek a v hospodaření se surovinami, palivy, elektrickou energií. Nejdůležitější organizací řízeného hospodářství byl Ústřední svaz průmyslu pro Čechy a Moravu. Měl rozsáhlou pravomoc – určoval podnikům objem a sortiment produkce, odběratele, přiděloval suroviny, rozhodoval o sloučení podniků. Představitelé odborových skupin Svazu měli možnost vytlačovat konkurenty různými metodami – odnímáním surovin a pracovních sil, či dokonce uzavřením závodů. Za první tři roky protektorátu se zmenšil např. počet mlýnů 3877 na 2781, pivovarů z 230 na 154, cukrovarů z 91 na 86.¹⁸

V Protektorátu Čechy a Morava (od 10. 1. 1940) začal navíc platit říšskoněmecký zákon o povinných kartelech ze dne 15. července 1933. Ten umožňoval říšskému ministrovi hospodářství volně sdružovat podniky do syndikátů, kartelů, upravovat jejich práva a povinnosti a tak zasahovat i na území Čech a Moravy. Poškozený přitom neměl právo žádat náhradu škody.¹⁹

1.10 Politika státního plánování

Politika řízeného hospodářství za první republiky a německé okupace do jisté míry předznamenala vývoj poválečný. Klíčovým rozdílem však byla změna ve vlastnictví firem a různé kroky k potlačení soutěže a konkurence na trhu. Proces znárodnění byl nastartován ihned po skončení druhé světové války. Omezení soukromého vlastnictví znamenal například dekret prezidenta republiky Edvarda Beneše č.5/1945. Majetek osob, posuzovaných jako nespolehliví, stát dal pod národní správu.

Další zásah do volné soutěže znamenal dekret prezidenta č.109/1945 o řízení výroby. Ministerstvu průmyslu dával možnost řídit těžbu, dodávku surovin, strojů, energií, řídit výrobu a odbyt. O rok později byl vydán zákon o dvouletém hospodářském plánu, který v jednotlivých odvětvích přímo určoval celkovou výrobu, výši investic a podobně.²⁰

¹⁸ PRŮCHA, V. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, s.458-461.

¹⁹ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*, s. 81.

²⁰ Tamtéž, s .83-84.

1.11 Změny po roce 1989

Nová situace nastala na základě politické změny. Od začátku 90.let docházelo k uvolnění státního dirigismu, obnovení soukromého vlastnictví a podpoře hospodářské soutěže na principu rovnosti soutěžících subjektů. V období let 1989 a 1990 byla právní úprava hospodářské soutěže zahrnuta do novely hospodářského zákoníku č.103/1990. Následovaly práce na prvním soutěžním zákoně, který připravoval cenový odbor ministerstva financí. Zákon č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže začal platit 1.března stejného roku.²¹

1.12 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže v letech 1991 - 2009

- 1991 Zákon Federálního shromáždění o ochraně hospodářské soutěže stanovil, že podstatnou část této působnosti na území České republiky bude vykonávat orgán pro hospodářskou soutěž ČR. Jeho sídlem se stalo Brno, nikoliv Praha, což mělo mj. deklarovat nezávislost Úřadu v rozhodování. Jeho předsedou se stal Stanislav Bělehrádek.
- 1992 Prosazování soutěžního práva v ČR bylo svěřeno nově zřízenému Ministerstvu pro hospodářskou soutěž. Jeho sídlem zůstalo Brno. Změna antimonopolního úřadu na ministerstvo souvisela s probíhající privatizací.
- 1994 Ministerstvo rozšířilo své kompetence o dohled nad zadáváním veřejných zakázek.
- 1996 Ministerstvo se přeměnilo na Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Je to ústřední orgán státní správy, který je nezávislý na výkonné moci. V čele stojí předseda, kterého jmenuje na návrh vlády prezident republiky. Funkční období předsedy je šestileté a může být zvolen maximálně dvakrát po sobě.
- 1999 Předsedou byl jmenován jeho dosavadní místopředseda Josef Bednář.

²¹ Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*.s.86.

2000 Kompetence ÚOHS se rozšířily o dohled nad poskytováním veřejných podpor v ČR.

V období let 2000-2004 působil ÚOHS jako „prodloužená ruka“ Evropské komise, kdy dohlížel na dodržování zákazu poskytování státní pomoci neslučitelné s evropským právem. Po vstupu ČR do EU je úkolem ÚOHS nejen monitoring poskytování pomoci z veřejných prostředků, ale také aktivní asistence českým subjektům při aplikaci práva Evropských společenství v oblasti veřejné podpory.

2004 Vstup České republiky do EU a s tím související legislativní změny a kompetence ÚOHS.

2005 Novým předsedou se stal Martin Pecina. Do funkce jej uvedl prezident republiky Václav Klaus.²²

2009 Od června funkci předsedy zastává Ing. Petr Rafaj.

2 Charakteristika antimonopolní politiky v ČR

Antimonopolní politikou rozumíme politiku, která má za cíl ochranu hospodářské soutěže.

2.1 Hospodářská soutěž

Definice hospodářské soutěže (dále též HS) je bezpočet, uvedu několik následujících. Lze ji vymezit jako: „*Souběžné usilování několika osob o touž věc, o dosažení co nejlepšího výsledku, pokud jde o uspokojení jejich zájmů v dané oblasti společenských vztahů.*“²³ Do společenských vztahů náleží i vztahy hospodářské. Karel Knap (1973), autor Práva hospodářské soutěže, definuje HS jako „*soupeření dvou nebo více hospodářských subjektů na téže straně tržních vztahů (nabídky či poptávky) k dosažení hospodářského výsledku záležejícího v uskutečnění směny výrobků nebo služeb s týmiž*

²²Kolektiv autorů. ŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví. s. 111-112.

²³ MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. Soutěžní právo. s. 98.

potenciálními účastníky trhu, a to takové soupeření, které vzájemně ovlivňuje hospodářskou činnost těchto subjektů a vytváří na straně druhých potenciálních účastníků tržních vztahů objektivní možnost volby mezi různými soutěžními nabídkami či poptávkami.“ Karel Engliš (1946) hospodářskou soutěž spatřoval v tom, že „více osob žádá nebo nabízí totéž a mezi sebou zápasí, je tedy k tomu třeba identita předmětu (soutěž), pluralita osob (soutěžících) a zápas mezi nimi (soutěž) o předmět soutěže.“

Obchodní zákoník (dále též OZ) definuje účast na hospodářské soutěži takto:

„Fyzické i právnické osoby, které se účastní hospodářské soutěže, i když nejsou podnikatelé (dále jen „soutěžitelé“), mají právo svobodně rozvíjet svou soutěžní činnost v zájmu dosažení hospodářského prospěchu a sdružovat se k výkonu této činnosti; jsou však povinny přitom dbát právně závazných pravidel hospodářské soutěže a nesmějí účast v soutěži zneužívat.“

OZ považuje za zneužití účasti v hospodářské soutěži nekalé soutěžní jednání („nekalá soutěž“) a nedovolené omezování hospodářské soutěže. Nedovolené omezování HS je upraveno zákonem o ochraně hospodářské soutěže, jemuž bude věnována pozornost v následujících kapitolách.

2.1.1 Ochrana hospodářské soutěže

Ekonomická filosofie, na které je založena antimonopolní politika státu, vychází z poznání, že hospodářská soutěž, tzn. konkurence, je předpokladem efektivního rozvoje tržní ekonomiky. Praktická antimonopolní ekonomika se opírá o zákony.

Realizací politiky ochrany hospodářské soutěže v České republice je pověřen Úřad na ochranu hospodářské soutěže.

Každá instituce, pověřená kontrolou nad dodržováním pravidel hospodářské soutěže, se musí vypořádat se složitým úkolem, kterým je určení relevantního trhu. Bez jeho identifikace si lze jen stěží představit hodnocení tržní síly firem.

„Relevantní“ znamená „rozhodující“ nebo „určující“ a jde o to vymezit trh určitého statku z hlediska možnosti jeho ovládnutí.

Vymezení relevantního trhu je podmínkou, aby bylo možno posoudit, zda má na trhu určitého statku některá firma monopolní nebo dominantní postavení.

- Firma je v monopolní pozici tehdy, pokud není na relevantním trhu vystavena konkurenci.
- Firma je v dominantní pozici, pokud není vystavena podstatné konkurenci.²⁴

Zákon o ochraně hospodářské soutěže vymezuje pojem relevantní trh, což je trh zboží, které je z hlediska jeho charakteristiky, ceny a zamýšleného použití shodné, porovnatelné nebo vzájemně zastupitelné, a to na území, na němž jsou soutěžní podmínky dostatečně homogenní a odlišné od sousedících území.

Dále tento zákon definuje dominantní postavení a jeho zneužívání. Uvádí, že dominantní postavení na trhu má soutěžitel nebo společně více soutěžitelů (společná dominance), kterým jejich tržní síla umožňuje chovat se ve značné míře nezávisle na jiných spotřebitelích nebo soutěžitelích.

Tržní sílu posuzuje Úřad pro ochranu hospodářské soutěže podle hodnotového vyjádření zjištěného objemu dodávek nebo nákupu na trhu daného zboží (tržní podíl) dosaženého soutěžitelem nebo soutěžiteli se společnou dominancí v období, které je zkoumáno a dle dalších ukazatelů, zejména podle hospodářské síly soutěžitelů, překážek vstupu na trh pro další soutěžitele. Má se za to, že dominantní postavení nezaujímá soutěžitel nebo soutěžitelé se společnou dominancí, kteří ve zkoumaném období dosáhli na trhu menší než 40% tržní podíl.

Důležité místo v „soutěžní politice“ státu má boj proti klasickým kartelům. Jiným významným cílem je předcházet nabývání příliš silné tržní moci, neboť tato moc zesiluje relativní nezávislost firmy na potřebách a zájmech spotřebitelů. V tomto smyslu jde o prevenci a kontrolu fúzí, tzn. slučování firem, které by mohly ohrozit hospodářskou soutěž.

Rozlišují se horizontální a vertikální fúze.

- Při horizontální fúzi dochází ke spojení dvou nebo více firem poskytujících stejný nebo podobný produkt.
- Při vertikální fúzi se spojují dvě nebo více firem působících v rozdílných fázích výrobního procesu. Například spojení producenta mléka s producentem krmiva pro skot („down – stream“ integrace), s producenty mlékárenských výrobků („up – stream“ integrace).

²⁴ Jurečka, Václav; Jánošíková Ivana a kol. *Mikroekonomie*. 1.vyd. Ostrava: VŠB – TU Ostrava, 2007. s.171.

Antimonopolní politika není zaměřena ani tak proti monopolnímu nebo dominantnímu postavení firmy, jako spíše proti zneužívání takového postavení ke škodě jiných firem, spotřebitelů. Samotné dominantní postavení tedy zakázáno není. Naopak zakázáno je jeho zneužívání např. ve formě nepřiměřeně vysokých nebo nízkých (dumpingových) cen, stanovování nepřiměřeně nepříznivých podmínek nákupu nebo prodeje.

Chránit hospodářskou soutěž a zároveň nebrzdit procesy směřující k racionální alokaci zdrojů, tzn. ekonomicky zdravé koncentrační procesy, je mimořádně náročným úkolem, který navíc mívá mnoho politických implikací.

Antimonopolní úřady disponují řadou nástrojů, kterými mohou zastavit procesy směřující k omezujícím tržním praktikám a kterými mohou postihovat firmy, jež se takového chování dopustily. K tomu, aby úřady mohly své poslání plnit, jsou vybaveny vyšetřovací pravomocí. To znamená, že firmy jsou povinny poskytnout antimonopolním úřadům všechny podklady a informace, které si úřady pro svou činnost vyžádají.²⁵

2.1.2 Měření tržní síly

Tržní silou se obvykle rozumí stupeň, v jakém má firma možnost ovlivňovat cenu. Existuje řada metod, kterými se ekonomové snaží kvantifikovat tržní sílu firem. Uvedu alespoň tři přístupy.

Jednou z metod změření stupně koncentrace, tzn. soustředění tržní síly v jednotlivých odvětvích, je výpočet koncentračního poměru (concentration ratio) – CR. Tento poměr vyjadřuje podíl čtyř (CR – 4) nebo osmi (CR – 8) největších firem v odvětví na celkových prodejkách odvětví.

Koncentrační poměry se v jednotlivých odvětvích výrazně liší – vysoké jsou např. v automobilovém, ocelářském průmyslu, nižší jsou v nábytkářském, potravinářském průmyslu.

Druhý způsob určování tržní síly zejména dominantních firem je založen na poznání, že firmy s velkou tržní silou jsou schopny dosahovat ceny, která je vyšší než mezní náklady.

²⁵ JUREČKA, V., JÁNOŠÍKOVÁ, I. a kol. *Mikroekonomie*. s.171-172.

Tato myšlenka pochází od amerického ekonoma Abba Lerner, který navrhl index:

$$L = \frac{\text{cena} - \text{mezní náklady}}{\text{cena}}$$

V praxi je výpočet Lernerova indexu velmi problematický, a to nejen s ohledem na neznalost potřebných údajů, ale také v důsledku neochoty výrobců sdělovat výši svých mezních nákladů. Roli zde sehrává i skutečnost, že firmy často působí i na zahraničních trzích a prodejní cena se stává složitější veličinou.²⁶

2.2 Nekalá soutěž

Obchodní zákoník vymezuje nekalou soutěž v obecné rovině – jedná se o tzv. generální klauzuli. Je to jednání v hospodářské soutěži, které naplňuje současně dva znaky:

1. je v rozporu s dobrými mravy soutěže,
2. je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům.

Nekalou soutěž OZ výslovně zakazuje.

Formy nekalé soutěže dle obchodního zákoníku jsou:

- klamavá reklama,
- klamavé označování zboží a služeb,
- vyvolávání nebezpečí záměny,
- parazitování na pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele,
- podplácení,
- zlehčování,
- srovnávací reklama,
- porušování obchodního tajemství,
- ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí.

²⁶ JUREČKA, V., JÁNOŠÍKOVÁ, I. a kol. *Mikroekonomie*. s.173.

2.3 Rozdílné tržní struktury

Chování soutěžitelů je silně ovlivňováno typem tržní struktury, v níž se nachází. Velice záleží na tom, zda v odvětví, ve kterém soutěžitel (nabízející) působí je velký nebo malý počet prodávajících, zda jednotliví soutěžitelé mohou ovlivňovat tržní cenu a také zda vstup nových soutěžících do odvětví je volný, ztížený nebo uzavřen.

Rozlišujeme 4 typy tržních struktur:

- Dokonalá konkurence
- Monopol
- Monopolistická konkurence
- Oligopol

Dokonalá konkurence a monopol představují teoretické modely. Monopolistická konkurence a oligopol zobrazují reálné ekonomické situace.²⁷

²⁷ JUREČKA, V., JÁNOŠÍKOVÁ, I. a kol. *Mikroekonomie*. s.131.

Tab. 2.1 : Typy tržních struktur

Typ		Počet firem	Charakteristika produktu	Vliv firmy na cenu	Vstup do odvětví	Příklad výskytu
DOKONALÁ KONKURENCE		velký počet malých firem	homogenní	žádný	volný	víceméně teoretický model
NEDOKONALÁ KONKURENCE	Oligopol	malý počet firem	homogenní	částečný	částečné bariéry vstupu	ocelářství, výroba barevných kovů
	Diferencovaný oligopol	malý počet firem	diferencovaný	částečný	Částečné bariéry vstupu	automobilový průmysl, výroba letadel, počítačů, bankovníctví
	Monopol. konkurence	velký počet malých firem	diferencovaný	částečný	volný	restaurace, cestovní kanceláře, poradenské kanceláře, benzinové pumpy
	Monopol	jedna	specifický (bez blízkých substitutů)	silný	uzavřený	víceméně teoretický model

Zdroj: JUREČKA, V., JÁNOŠÍKOVÁ, I. a kol. *Mikroekonomie*. s.132.

2.3.1 Dokonalá konkurence

Dokonalá konkurence je taková tržní struktura, která se vyznačuje:

- homogenitou zboží,
- neexistencí bariér vstupu,
- účastníci trhu přizpůsobují své chování změně tržních podmínek nekonečně rychle,
- proces tvorby cen není ovlivňován státem ani účastníky trhu,
- vysoký počet nabízejících a poptávajících,
- neexistence transakčních nákladů (dokonalá informovanost, dokonalá dělitelnost a přemístitelnost zboží a výrobních faktorů).

2.3.2 Nedokonalá konkurence

2.3.2.1 Monopol

Jednou z forem nedokonalé konkurence je monopol, pouze jedna prodávající firma.

Pro monopolní strukturu je typické:

- existence jediného subjektu na straně nabídky,
- nepřekonatelné bariéry vstupu do odvětví,
- monopolní firma je tzv. „price maker“,“
- neexistují blízké substituty k produkci nabízené monopolní firmou.

Příčiny vzniku monopolu:

1. Výše průměrných nákladů:

Jedna firma uspokojuje tržní poptávku s nižšími průměrnými náklady, než kdyby v odvětví působilo více menších firem → Přírozený monopol.

Nejčastěji jsou to rozvodné sítě – např. ČEPS a.s., vodovody a kanalizace, Český Telecom (do určité doby).

2. Kontrola přírodních zdrojů:

Jediná firma kontroluje přírodní zdroje potřebné pro výrobu daného produktu, tzv. přírodní monopol.

3. Uměle – zásahem státu:

Stát udělí výsadní právo vyrábět daný produkt určité firmě. Příkladem může být Česká pošta (listovní zásilky), ČNB (emise bankovek a mincí).

4. Právní restrikce – patenty a copyrights:

Práva filmových společností (Warner Brothers, Universal, atd.)

Bilaterální monopol - jde o situaci, kdy na straně prodávajícího i na straně kupujícího figuruje pouze jeden subjekt.

- jediný prodávající = monopol (např. ČD),
- jediný kupující = monopson (např. vláda),
- jediný prodávající i kupující = bilaterální monopol (např. kontrakt mezi vládou ČR a Aero Vodochody).²⁸

2.3.2.2 Oligopolní tržní struktura

Výraz pochází z řeckého slova a již samotný název určuje jeho podobu: „oligo“ znamená několik a „poleo“ prodávám, doslova tedy několik prodávajících. Pro oligopolní tržní strukturu je typické malý počet firem, které si vzájemně konkurují.

Typickým rysem postavení firem v oligopolní struktuře je vysoká vzájemná závislost a podmíněnost jejich ekonomického chování a jejich výsledků. Závislost plyne z jejich velkého podílu na celkové nabídce odvětví.

Rozlišujeme dva typy oligopolů podle odlišnosti produktů:

- Homogenní oligopol - firmy v homogenním oligopolu produkují víceméně stejný produkt, např. ocel, ropa, čpavek apod.
- Diferencovaný oligopol – firmy produkují výrobky, které také uspokojují téměř identické potřeby, ale jsou spotřebiteli vnímány jako odlišné. Velkou roli zde hraje kromě vlastností samotného produktu také marketing a image značky. Typickým příkladem diferenciovaného oligopolu je trh s automobily (spotřebitel rozlišuje mezi značkami Škoda, Ford, Fiat apod.) nebo trh s cigaretami.

Čtyři formy oligopolní koordinace:

²⁸ Dostupný z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Monopol>

- Smluvní oligopol
- Cenové vůdcovství
- Barometrická tvorba cen
- Paralelní tvorba cen²⁹

2.3.2.2.1 Smluvní oligopol – Kartel

Kartelová dohoda je dohoda uzavřená mezi firmami oligopolní tržní struktury, zaměřená na koordinaci při určování zejména ceny a rozsahu produkce. Nejznámějším typem kartelu je cenový. V případě, že se firmy dohodnou na ceně, vytváří se situace podobná monopolu- celá tržní poptávka je uspokojena jedním subjektem.

Kartelové smlouvy jsou zpravidla zakázány, protože omezují volnou soutěž a oslabují úsilí firem o zvyšování efektivnosti a technologický pokrok. Jsou postihovány antimonopolním zákonodárstvím. Problémem je však to, že zpravidla nemívají písemnou podobu, ale ústní (například „džentlmenské dohody“).³⁰

2.3.2.2.2 Cenové vůdcovství – oligopol s dominantní firmou

Protože kartelové dohody o cenách jsou zakázány, uplatňují se méně zjevné formy cenové koordinace. Jednou z těchto forem je cenové vůdcovství. Vyskytuje se v odvětvích, kde jedna z firem na trhu zaujímá dominantní pozici a je obklopena menšími výrobci. Tato firma prodává za cenu, kterou napodobují ostatní výrobci.³¹

2.3.2.2.3 Paralelní a barometrická tvorba cen

Paralelní cenotvorba se uplatňuje tehdy, když firmy v odvětví stanovují cenu na podobné úrovni, aniž o tom jednají. Konkurence se odehrává v oblasti marketingu a diferenciacie produktu. Příkladem může být výroba nealkoholických nápojů, alkalických baterií.

Barometrická tvorba cen se vyskytuje v odvětvích, v nichž působí firma, která svou cenovou politikou získala pověst iniciátora úspěšných cenových změn a jejíž cenové

²⁹ JUREČKA, V., JÁNOŠÍKOVÁ, I. a kol. *Mikroekonomie*, s.179-184.

³⁰ Tamtéž, s.185.

³¹ Tamtéž, s.187.

změny ostatní firmy v odvětví napodobují. Cenovým „leaderem“ bývá firma, která má prestiž a která v minulosti osvědčila svou schopnost citlivě a poměrně přesně interpretovat změny v nákladových a poptávkových podmínkách odvětví jako celku a odrážet je v cenových pohybech. V této firmě je spatřován jakýsi „barometr“ odrážející změny v ekonomickém prostředí.³²

2.3.3 Další cenové praktiky ziskově orientovaných firem

„Cena vypuzení“ = ekonomicky silná firma, která unese dočasnou ztrátu, stanoví cenu pod úroveň výrobních nákladů – tzv. dumpingová cena a outsiderské firmy jsou z trhu vypuzeny. Dominantní firma obsadí uvolněný tržní prostor a obvykle zvýší cenu na úroveň výrobních nákladů.³³

3 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (též ÚOHS nebo Úřad) je dle Zákona o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ústředním orgánem státní správy pro podporu a ochranu hospodářské soutěže proti jejímu nedovolenému omezování.

Dále tento zákon uvádí že:

- sídlem ÚOHS je Brno,
- v čele ÚOHS je předseda, kterého na návrh vlády jmenuje prezident republiky,
- funkční období předsedy ÚOHS je 6 let,
- s funkcí předsedy ÚOHS je neslučitelné členství v politické straně nebo v politickém hnutí,
- prezident republiky může odvolat předsedu ÚOHS na návrh vlády,
- předseda ÚOHS se může této funkce vzdát.

V §1 zákona o působnosti ÚOHS se říká že, výkon funkce předsedy končí odvoláním z funkce, vzdáním se funkce, uplynutím jeho funkčního období, zbavením nebo omezením způsobilosti k právním úkonům, odsouzením pro úmyslný trestný čin.

³² JUREČKA, V., JÁNOŠÍKOVÁ, I. a kol. *Mikroekonomie*, s.188.

³³ Tamtéž, s.189.

Předsedu lze odvolat z funkce jen:

- nevykonává-li funkci po dobu delší než 6 měsíců, nebo
- narušuje-li závažným způsobem důstojnost své funkce anebo narušuje-li nezávislost a nestrannost ÚOHS.

Zákon 264/2006 doplňuje §1 odstavec 10, který zní: „Předsedu zastupují 2 místopředsedové, které jmenuje a odvolává předseda, přičemž určí pořadí jejich zastupování. Místopředsedové dále plní úkoly podle rozhodnutí předsedy. Místopředseda má nárok na plat, náhradu výdajů, naturální plnění, a nezůstane-li zaměstnancem Úřadu, i na odchodné jako viceprezident Nejvyššího kontrolního úřadu.“

3.1 Poslání a kompetence Úřadu

Posláním je zajistit takové fungování trhů, které bude v souladu s pravidly hospodářské soutěže a bude přinášet spotřebitelům prospěch.

K dosažení tohoto cíle ÚOHS:

- vede soutěžitele k tomu, aby se chovali v souladu s principy soutěžního práva,
- zasahuje proti praktikám, jež narušují hospodářskou soutěž (kartelové dohody, zneužití dominantního postavení),
- současně však dává podnikům možnost, aby své nezákonné jednání, které dosud nemělo závažné dopady na trh, mohly samy napravit.

Úřad rovněž dohlíží nad zadáváním veřejných zakázek a koncesí, čímž zajišťuje větší transparentnost při vynakládání veřejných prostředků prostřednictvím:

- přezkoumáváním úkonů zadavatelů veřejných zakázek,
- kontrol zadavatelů,
- podílením se na tvorbě a úpravách legislativy, které se týkají veřejných zakázek a koncesí.

Dále Úřad monitoruje a poskytuje poradenství v otázkách veřejné podpory v České republice, aby její poskytování bylo v souladu s platnými pravidly Evropských společenství.³⁴

Úřad je ve své rozhodovací činnosti nezávislý. Jeho pravomocná rozhodnutí jsou přezkoumatelná soudem.

3.2 Prevence a postup Úřadu

Za cíl si ÚOHS stanovil prevenci nikoliv represí. Pokuty ukládá pouze v nejzávažnějších případech porušení zákona o ochraně hospodářské soutěže. Úřad často také varuje významné soutěžitele, že by jejich jednání mohlo být posuzováno jako protisoutěžní. V případě zahájení správního řízení, Úřad poskytuje možnost, aby soutěžitelé přijali závazky, které vedou k odstranění závadného stavu. Pokud ani tento postup nepomáhá, přichází sankce, která může dosáhnout až 10% z čistého ročního obrátu. Řízení v Úřadu jsou dvoustupňová. V první instanci rozhoduje příslušný ředitel (viz. níže uvedený obrázek). V případě podaného rozkladu vydává konečný verdikt předseda Úřadu. Předseda rozhoduje na základě návrhu svého poradního orgánu, kterým je rozkladová komise. Soutěžitelé mohou proti pravomocnému rozhodnutí Úřadu podat žalobu k soudu. Instance jsou: Krajský soud v Brně, Nejvyšší správní soud, Ústavní soud. Na soud se také mohou obrátit soutěžitelé, kteří byli poškozeni protisoutěžním jednáním konkurenta.³⁵

3.3 Mezinárodní spolupráce

Od roku 2004 ÚOHS spolupracuje na případech s komunitární dimenzí s Evropskou komisí. Uplatňuje se zde princip (ONE STOP SHOP) pro alokaci jednotlivých případů, jenž má zajistit, že daným případem se bude zabývat zpravidla jen jeden regulátor – tedy národní úřad (ÚOHS) nebo Evropská komise. Snižuje se tím riziko, že by o téže věci rozhodlo více úřadů, a to i rozdílně.

Evropská komise posuzuje případy, které mají dopad na evropský trh. Většinou se jedná o velké fúze, ke kterým ale má ÚOHS právo vznést připomínky s ohledem na jejich

³⁴ Dostupný z <http://www.compet.cz/o-uradu/poslani-a-kompetence/>

³⁵ Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/uohs_skladacka_CZ_2008_03.pdf

dopad na český trh. Úřad spolupracuje kromě Evropské unie s dalšími institucemi, například na konci roku 2005 obnovil spolupráci s Federální antimonopolní službou Ruské federace.³⁶

3.4 Vedení ÚOHS

- Předseda - Ing. Petr Rafaj
- Místopředsedové:
 - I. místopředseda - JUDr. Hynek Brom
 - Místopředseda - JUDr. Robert Neruda PhD.
 - Místopředseda - Mgr. Kamil Rudolecký

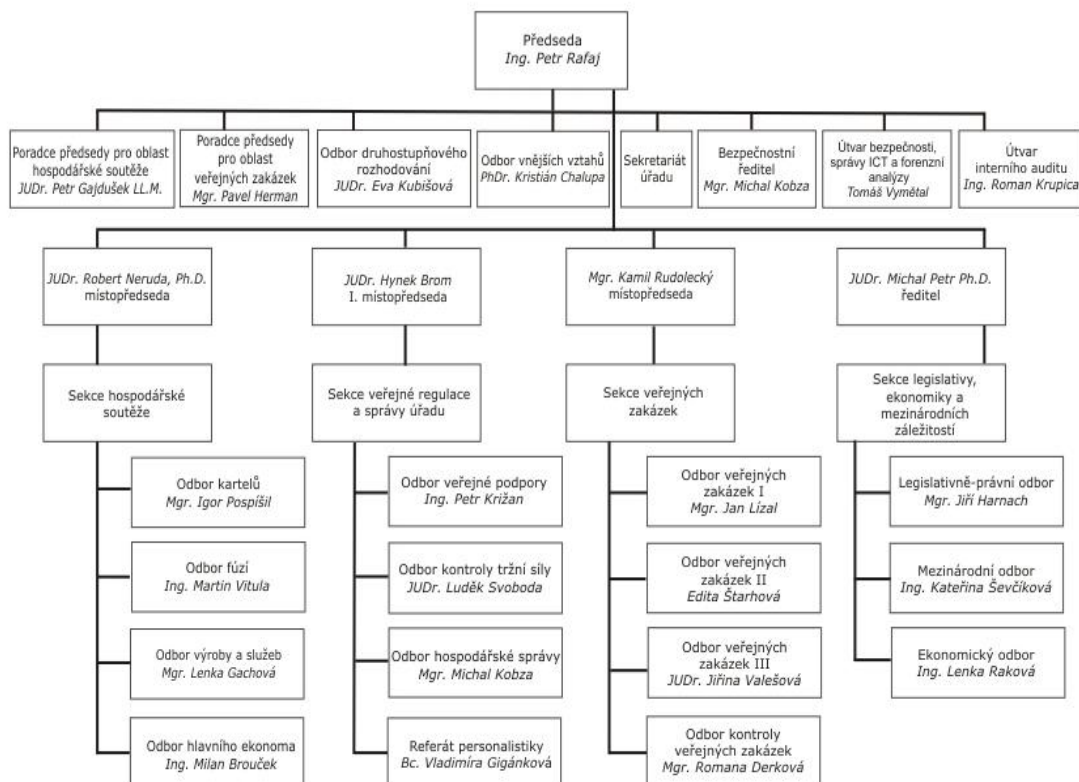
Obr. 3.1 : Ing. Petr Rafaj, předseda ÚOHS

Zdroj: www.compet.cz

³⁶ Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/uohs_skladacka_CZ_2008_03.pdf

Obr. 3.2 : Organizační struktura Úřadu

Zdroj: www.compet.cz

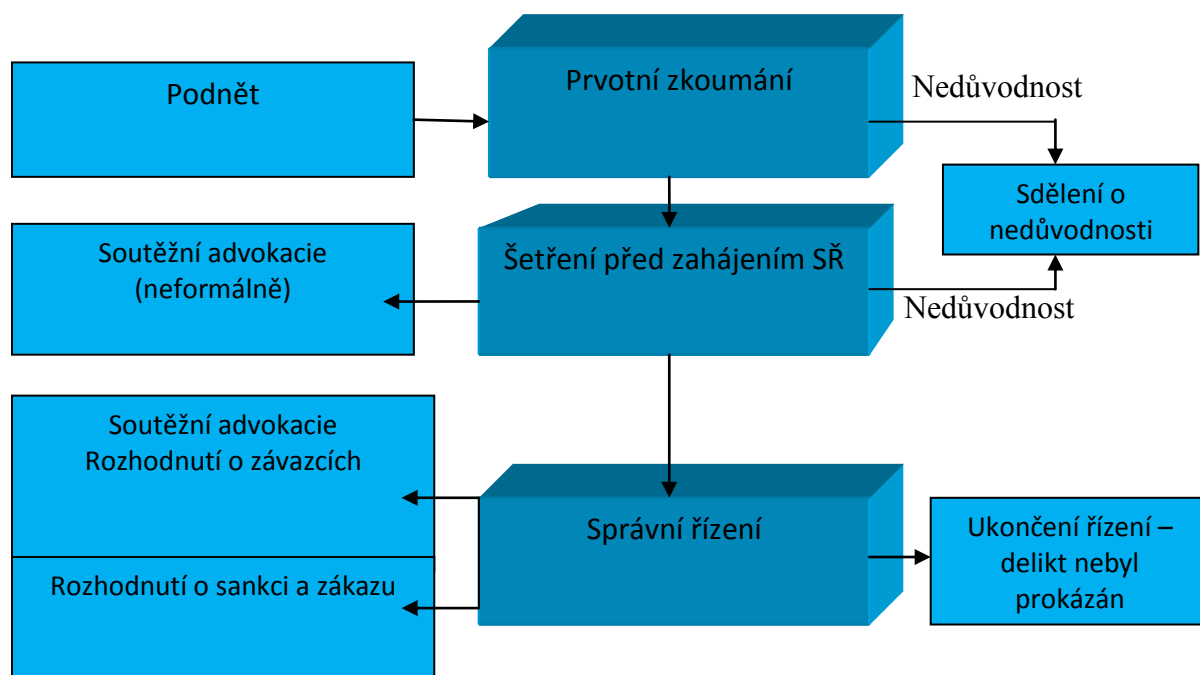
3.5 Soutěžní advokacie

Soutěžní advokacie je souhrn aktivit zaměřených na rozvíjení konkurenčního prostředí, včetně podporování obecného povědomí veřejnosti o nutnosti a prospěšnosti existence hospodářské soutěže. Úřad pravidelně analyzuje klíčové trhy, dává připomínky k návrhům zákonů, vydává rozhodnutí. Úřad zveřejnil v roce 2008 Oznámení o alternativním řešení některých soutěžních problémů, kde říká, které případy mohou být řešeny formou soutěžní advokacie.³⁷

Postup Úřadu uvádí následující obrázek:

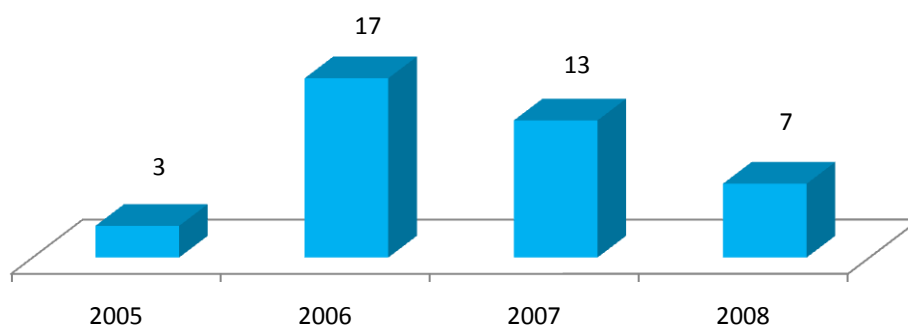
³⁷ Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/uohs_skladacka_CZ_2008_03.pdf

Obr. 3.3: Schéma postupu Úřadu

Zdroj: www.compet.cz

Graf 3.1: Počet případů vyřešených soutěžní advokací – mimo správní řízení (ukončeno v roce)

Zdroj: www.compet.cz

3.6 Pravomoci Úřadu

Pravomoci Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže jsou v oblasti:

- ochrany hospodářské soutěže,
- dohledu nad zadáváním veřejných zakázek,
- monitoringu a koordinace veřejné podpory.

Další kompetence Úřadu jsou:

- vykonávat dozor nad tím, zda a jakým způsobem soutěžitelé plní povinnosti vyplývající ze zákona o ochraně hospodářské soutěže nebo z rozhodnutí Úřadu,
- zveřejňovat návrhy na povolení spojení soutěžitelů a svá pravomocná rozhodnutí.

Zákon o ochraně hospodářské soutěže zapracovává i právní úpravu EU v oblasti ochrany hospodářské soutěže a zadávání veřejných zakázek.

3.6.1 Oblast hospodářské soutěže

Zákon o ochraně hospodářské soutěže uvádí, že upravuje ochranu hospodářské soutěže proti jejímu vyloučení, omezení, jinému narušení nebo ohrožení

- dohodami soutěžitelů,
- zneužitím dominantního postavení, nebo
- spojením soutěžitelů.

ÚOHS vymezuje svou pravomoc v oblasti hospodářské soutěže do těchto tří pilířů.

3.6.1.1 Zakázané dohody

Zakázané dohody jsou dle zákona o ochraně hospodářské soutěže dohody mezi soutěžiteli, které vedou nebo mohou vést k narušení HS, proto, že obsahují ujednání o:

- přímém nebo nepřímém určení cen,
- omezení nebo kontrole výroby, odbytu,
- rozdělení trhu,

- tom, že uzavření smlouvy bude vázáno na přijetí dalšího plnění, které věcně s předmětem smlouvy nesouvisí.

Zakázané nejsou pouze typické „tvrdé kartely“, tedy dohody o rozdělení trhu nebo určení cen, ale všechny dohody, jejichž cílem nebo výsledkem může být narušení soutěže na trhu, pokud nemají pouze zanedbatelný dopad na hospodářskou soutěž.

Antimonopolní úřady vytvořily efektivní nástroj v boji proti kartelům a to tzv. leniency program. Účastník kartelu má možnost informovat ÚOHS o existenci kartelové dohody, a pokud mu poskytuje nové informace, které umožní vést správní řízení a prokázat kartel, má vysokou šanci vyváznout bez pokuty. V českém prostředí tohoto programu jako první účinně využil jeden z výrobců energetických nápojů, kterému hrozila pokuta za zakázanou dohodu o výhradním prodeji až dvacet miliónů. V současné době je leniency program zaměřen pouze na zakázané dohody uzavírané mezi vzájemnými konkurenty na trhu.³⁸

3.6.1.2 Leniency program

Za uzavírání zakázaných dohod hrozí účastníkům vysoké pokuty, které mohou být uloženy až do výše 10 % z čistého obratu dosaženého soutěžitelem na relevantním trhu za poslední ukončené účetní období.

V případě, že soutěžitel:

- se účastní dohody s konkurenty,
- nabyl podnik a domnívá se, že některé dosavadní kontakty/dohody jeví známky koordinovaného postupu s konkurenty,
- udržuje kontakty s konkurenty (i když se jedná o neformální setkání)

měl by zvážit, zda jeho jednání nenaplnňuje známky kartelu, a případně podat žádost k Úřadu v rámci Leniency programu.³⁹

Leniency program je rozdělen na dva typy. *Leniency typu I* znamená neuložení pokuty, jež by jinak byla soutěžiteli uložena za jednání narušující hospodářskou soutěž. Typ *I* se dále rozlišuje podle povahy informací, které soutěžitel Úřadu předloží na *Leniency*

³⁸ Dostupný z <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuzeni-dominance/>

³⁹ Dostupný z <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuzeni-dominance/leniency-program/>

typu IA a Leniency typu IB. Leniency typu II znamená snížení pokuty, jež by jinak byla uložena v důsledku jednání narušujícího hospodářskou soutěž.

3.6.1.2.1 Leniency typu IA

Soutěžiteli (žadatel), který přizná svoji účast na domnělé kartelové dohodě, Úřad neuloží pokutu, která by mu jinak byla uložena, pokud:

- a) žadatel předloží Úřadu jako první takové informace a důkazy, které mu umožní šetření na místě v souvislosti s touto kartelovou dohodou,
- b) Úřad v okamžiku předložení žádosti ještě šetření na místě ve věci takové kartelové dohody neprovedl,
- c) žadatel splňuje obecné podmínky pro aplikaci programu.

Žadatel je povinen Úřadu předložit zejména informace a důkazy:

- podrobný popis údajné kartelové dohody, dále o dotčených výrobcích a službách, o rozsahu území na které se tato dohoda vztahovala,
- jméno a adresu soutěžitele předkládajícího žádost o neuložení pokuty a jména a adresy.⁴⁰

3.6.1.2.2 Leniency typu II

Soutěžiteli, který přizná svoji účast na domnělé kartelové dohodě, Úřad neuloží pokutu, která by mu jinak byla uložena, pokud žadatel:

- a) předloží Úřadu jako první takové informace a důkazy o kartelové dohodě, které představují významnou přidanou hodnotu ve vztahu k informacím a důkazům, které má již k dispozici Úřad,
- b) splňuje obecné podmínky pro aplikaci programu.

Při splnění těchto podmínek Úřad sníží pokutu prvnímu žadateli, který poskytl informace a důkazy představující významnou přidanou hodnotu, o 30 – 50%.

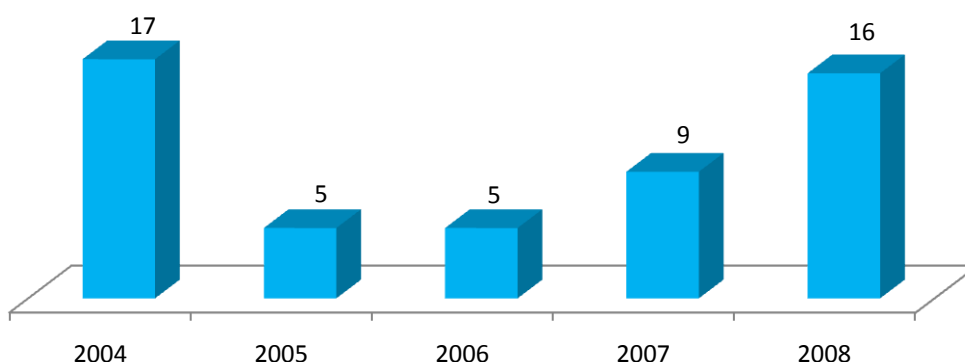
Společné podmínky pro aplikaci Leniency programu jsou: žadatel musí s Úřadem od okamžiku podání své žádosti po celou dobu správního řízení spolupracovat, žadatel

⁴⁰ Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Legislativa/HS/SoftLaw/Leniency_program.pdf

ukončil svou účast na údajné kartelové dohodě bezprostředně po podání žádosti, žadatel neinicioval uzavření kartelu. A dále v době, kdy žadatel zvažoval předložení žádosti o neuložení pokuty, nezničil ani nezatajil žádné důkazy o údajné kartelové dohodě.⁴¹

Následující tabulka zachycuje vývoj zahájených správních řízení v letech 2004 až 2008:

Graf 3.2.: Počet zahájených správních řízení v oblasti zakázaných dohod

Zdroj: www.compet.cz

3.6.1.3 Zneužití dominantního postavení

Zneužívání dominantního postavení na újmu jiných spotřebitelů nebo soutěžitelů je zakázáno. Dle § 11 zákona o ochraně HS je zneužitím dominantního postavení zejména:

- přímé nebo nepřímé vynucování nepřiměřených podmínek ve smlouvách s jinými účastníky trhu,
- vázání souhlasu s uzavřením smlouvy na podmínku, že druhá smluvní strana odebere i další plnění, které s předmětem smlouvy nesouvisí,
- uplatňování rozdílných podmínek při shodném nebo srovnatelném plnění vůči jednotlivým účastníkům trhu, jimiž jsou tyto účastníci znevýhodňováni v hospodářské soutěži,
- dlouhodobé nabízení a prodej zboží za nepřiměřeně nízké ceny.

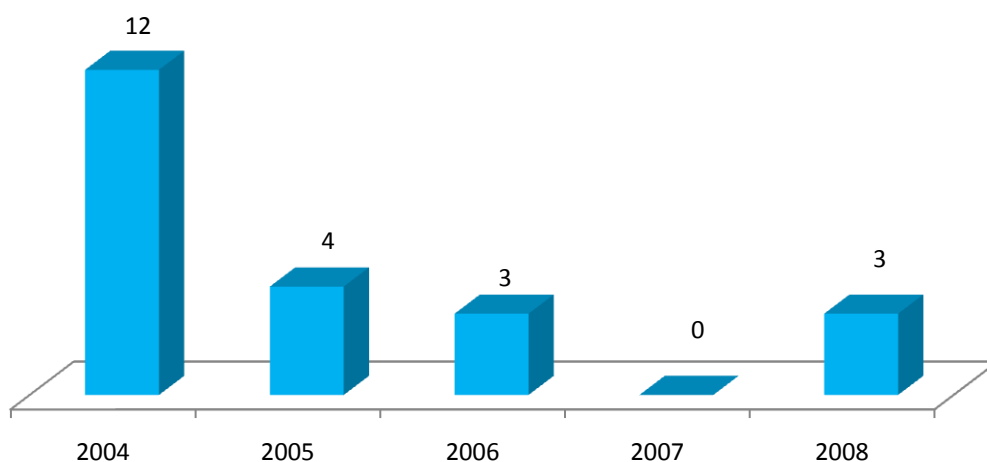
⁴¹ Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Legislativa/HS/SoftLaw/Leniency_program.pdf

Zjistí-li Úřad, že došlo k zneužití dominantního postavení, uvede tuto skutečnost v rozhodnutí a takové jednání do budoucna zakáže.

Úřad může v řízení uložit, aby účastníci splnili opatření, která společně navrhli, jsou-li dostatečná pro ochranu HS a odstraní-li se jejich splněním závadný stav.

Za zneužití dominantního postavení vůči některým svým zákazníkům byla sankciována společnost RWE Transgas. Ta stanovila na základě chyby ve výpočtovém vzorci v září roku 2008 nepřiměřeně vysoké zálohy u celkem 129 131 zákazníků z řad maloodběratelů a domácností. Nepřesnost při stanovení výše zálohy byla zhruba 10 % proti běžnému stavu. Dle názoru Úřadu v důsledku nečinnosti RWE, kdy RWE bez objektivně ospravedlnitelných důvodů nevyvinula přiměřené úsilí nezbytné k nápravě tohoto vadného stavu tím, že plošně nepřikročila ke snížení takto nepřiměřeně vysokých záloh u těch zákazníků, kteří o jejich změnu sami nepožádali, tak byli tito zákazníci po určitou dobu omezeni v možnosti nakládat s takto navíc odvedenými finančními prostředky.⁴²

Graf 3.3: Počet zahájených správních řízení - zneužití dominantního postavení

Zdroj: www.compet.cz

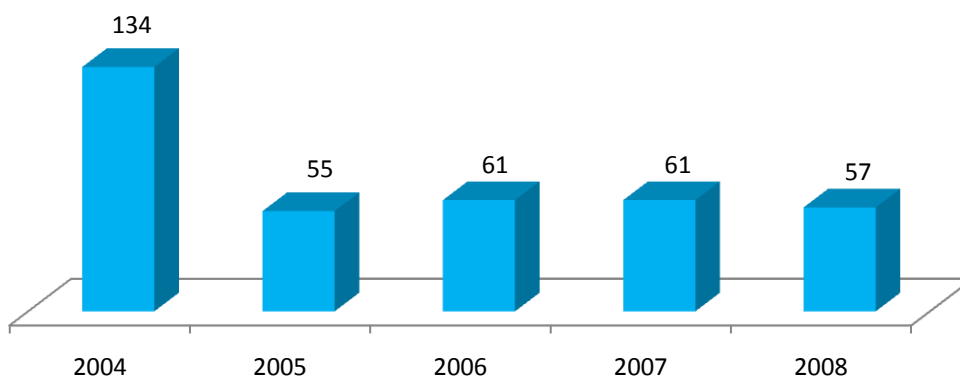
⁴² Dostupný z <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/kompenzace-za-nespravne-zalohy-byla-zaplacena-temer-60-tisicum-zakazniku/>

3.6.1.4 Spojování soutěžitelů

Ke spojení soutěžitelů dochází fúzí dvou nebo více soutěžitelů, kteří na trhu již dříve působili. Pravomoc Úřadu spočívá v povolování nebo naopak v udělování zákazu spojování firem. Spojení soutěžitelů podléhající povolení Úřadu jsou uvedena v §13 zákona o ochraně hospodářské soutěže. Antimonopolní úřad posuzuje ty největší fúze, ke kterým na jednotlivých trzích dochází. Tam, kde by v důsledku zamýšleného spojení soutěžitelů mohlo dojít k narušení hospodářské soutěže jsou přijímány závazky ze strany fúzujících firem. Teprve potom je fúze povolena. Jen ojediněle je navrhované spojení zakázáno⁴³

Jednou ze situací, kdy Úřad nepovolil fúzi je případ Karlovarské minerální vody, a.s. (KMV). V roce 2004 byla pravomocně uložena pokuta ve výši 10 mil. Kč společnosti KMV za nerespektování předchozího rozhodnutí Úřadu, kterým nebyla povolena fúze KMV a Poděbradky. Firma se odvolala k soudu, v létě 2006 však žalobu stáhla.⁴⁴

Graf 3.4: Počet zahájených správních řízení – fúze

Zdroj: www.compet.cz

Úřad získal v letošním roce novou kompetenci a tou je dozor nad dodržováním zákona o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití.

⁴³ Dostupný z <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/spojeni-soutezitelu/>

⁴⁴ Dostupný z <http://www.compet.cz/informacni-centrum/statistiky/prehled-nejvyssich-pokut-hs/>

3.6.2 Veřejné zakázky

ÚOHS vykonává dohled nad zadáváním veřejných zakázek. Hlavním důvodem je, že prostřednictvím zadávání veřejných zakázek dochází k vynaložení velké části veřejných prostředků. Zadávání veřejných zakázek a postup při uzavírání koncesních smluv upravují zákon o veřejných zakázkách a zákon o koncesních smlouvách a koncesním řízení. Smyslem těchto zákonů je zajistit zabezpečení volné a svobodné soutěž mezi dodavateli zakázek a současně provedení výběru nejvhodnější nabídky bez diskriminace uchazečů. Cílem Úřadu je dosáhnout takové praxe, která by zabezpečovala volnou a svobodnou soutěž mezi dodavateli zakázek a zároveň výběr nejvhodnější nabídky bez diskriminace uchazečů. Zadavatelé by měli k jednotlivým tendrům přistupovat odpovědně a hlavně minimalizovat případy zjevného obcházení zákona o veřejných zakázkách. Jde zejména o situace, kdy zadavatel zadá například veřejnou zakázku v hodnotě mnoha milionů korun bez výběrového řízení přímo jedné firmě. Přičemž základními podmínkami, které je zadavatel povinen zajistit jsou transparentnost výběrového řízení, rovnost a nediskriminace jednotlivých uchazečů.⁴⁵

Správní řízení o přezkoumání úkonů zadavatele u Úřadu může být zahájeno na písemný návrh stěžovatele. Stěžovatel je povinen složit společně s podáním návrhu kauci, která obvykle činí jedno procento z nabídkové ceny stěžovatele. Kauce má zabránit podávání nedůvodných návrhů. Pokud Úřad potvrdí návrh stěžovatele a dosud nedošlo k uzavření smlouvy, zruší zadání veřejné zakázky nebo jen jednotlivý úkon zadavatele a kauci vrátí zpět stěžovateli. Neshledal-li Úřad porušení zákona, které by podstatně mohlo nebo ovlivnilo výběr nejvhodnější nabídky, Úřad správní řízení zastaví. Kauce se stane v takovém případě příjmem do státního rozpočtu. V roce 2008 čítala výše složených kaucí více než 22 mil.Kč, z toho 16 miliónu Kč propadlo do státního rozpočtu.⁴⁶

3.6.2.1 Bid rigging

Zvláštní kategorií související s hospodářskou soutěží i s veřejnými zakázkami jsou kartelové dohody jednotlivých uchazečů. Mnohokrát se mezi sebou domluví, která z firem podá nejnížší cenovou nabídku, aby tendr mohla vyhrát, a v tom příštím si pořadí prohodí.

Své nabídky však shodně předraží a zadavatel je nucen zaplatit mnohem více, než

⁴⁵ Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/uohs_skladacka_CZ_2008_03.pdf

⁴⁶ Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/VZ_verejnost/Vyrocní_zpráva_2008.pdf

kdyby si vítěze mohl vybrat na základě férové soutěže. Jedná se o tkz. bid rotation, což je forma bid riggingu. Bid rigging lze definovat jako situaci, kdy všichni uchazeči nebo zájemci o veřejnou zakázku poškodí zadavatele veřejné zakázky tím, že se dohodnou, že si nebudou konkurovat a podávat konkurenční nabídky. Důsledkem je, že výsledná cena je vyšší, než by byla, pokud by se o ni odehrál konkurenční boj.⁴⁷

3.6.2.2 Sekce veřejných zakázek

Sekce se zabývá zejména řešením návrhů dodavatelů směřujících proti možnému nesprávnému postupu zadavatelů podle zákona o veřejných zakázkách či koncesního zákona ve správních řízeních. Sekce má čtyři odbory, které samostatně řeší jednotlivé případy. Odbor kontroly navíc vykonává i činnosti podle zákona o státní kontrole.⁴⁸

3.6.2.3 Správní řízení

Ve správním řízení Úřad rozhoduje o tom, zda zadavatel při zadávání veřejné zakázky (resp. koncese) postupoval dle zákona. Průběh správního řízení, se obvykle řídí správním řádem. Správní řízení může být zahájeno na návrh dodavatele nebo z moci úřední. Proti prvostupňovému rozhodnutí ÚOHS je možno podat rozklad, o kterém rozhoduje předseda Úřadu.⁴⁹

3.6.2.4 Podněty

Úřad přezkoumává dokumentace o veřejných zakázkách na základě podnětů fyzických či právnických osob. Pokud získá pochybnosti o zákonnosti úkonů zadavatele, zahajuje správní řízení z moci úřední.⁵⁰

⁴⁷ Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Informacni_listy/2003/Infolist2003-03bidrigging.pdf

⁴⁸ Dostupný z <http://www.compet.cz/verejne-zakazky/>

⁴⁹ Dostupný z <http://www.compet.cz/verejne-zakazky/>

⁵⁰ Dostupný z <http://www.compet.cz/verejne-zakazky/>

3.6.2.5 Kontroly

Úřad je rovněž oprávněn provádět kontroly podle zákona o státní kontrole. Kontrolované subjekty jsou vybírány na základě poznatků získaných zejména při vedení správního řízení nebo šetření podnětů. O výsledku kontroly je zpracován kontrolní protokol a v případě zjištění nedostatků je zahájeno správní řízení.⁵¹

3.6.3 Veřejná podpora

Veřejnou podporou rozumíme každou podporu poskytnutou státem nebo ze státních prostředků, která může nebo narušuje hospodářskou soutěž, tím že zvýhodňuje určité podniky nebo odvětví výroby a také pokud ovlivňuje obchod mezi státy EU. Individuální zvýhodnění některých firem nevede k zajištění dlouhodobé prosperity a hospodářského růstu a může nastat situace, že soutěžitelé, kteří neobdrželi veřejnou podporu se dostanou do potíží a budou nuceni trh opustit. Z tohoto plyne obecný zákaz veřejných podpor, opak je možný pouze v některých mimořádných situacích. Od vstupu ČR do EU převzala rozhodovací pravomoc Evropská komise. V současné době pravomoci Úřadu v oblasti veřejné podpory spočívají ve výkonu koordinační, poradenské, konzultační a monitorující činnosti. Tyto pravomoci má Úřad ve všech oblastech, s výjimkou zemědělství a rybolovu, přičemž tyto činnosti vykonává zejména ve vztahu k poskytovatelům veřejné podpory.

Výjimky ze zákazu veřejné podpory musí být povoleny Evropskou komisí. Výjimka může být udělena v oblasti podpory rozvoje oblastí, v nichž je podprůměrná životní úroveň, nedostatek pracovních sil atd.

Otázky veřejné podpory rovněž souvisí s hospodářskou a finanční krizí. Evropská komise přijala přechodný rámec pro státní podporu. Ten umožňuje členským státům, aby po schválení programu Komisí poskytovaly podporu ve formě subvencovaných půjček či přímou podporu do výše 500 000 EUR.⁵²

Příkladem, kdy antimonopolní instituce přispěla příjmem do státního rozpočtu je nedovolená podpora v případě privatizace OKD. Vláda ČR se rozhodla prodat svůj podíl v OKD společnosti KARBON INVEST za 2,25 mld. Kč. Úřad však tento krok v roce 2004

⁵¹ Dostupný z <http://www.compet.cz/verejne-zakazky/>

⁵² Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/VZ_verejnost/Vyrocní_zprava_2008.pdf

nepovolil – jednalo by se o nepovolenou veřejnou podporu. Nakonec se ukázalo, že tržní hodnota podílu byla téměř o dvě miliardy vyšší.⁵³

3.6.3.1 Odbor veřejné podpory

Na odboru veřejné podpory pracuje v současné době 9 pracovníků, z nichž každý se specializuje na konkrétní kategorie podpory. Například je to regionální podpora, podpora v oblasti životního prostředí, podpora v oblasti dopravy atp. Činnost odboru spočívá v poskytování doporučujících stanovisek, ve spolupráci s poskytovatelem veřejné podpory v rámci notifikačního řízení před Evropskou komisí. Odbor připravuje výroční zprávy, týkající se (nejen) výše poskytnuté veřejné podpory v České republice zejména pro Evropskou komisi. Pravomoc Úřadu byla rozšířena na oblast evidence a kontroly využívání podpor malého rozsahu, a to prostřednictvím centrálního registru podpor de minimis (viz.níže). Úřad, je dále oprávněn ukládat pokuty, a to za neposkytnutí potřebné součinnosti (při provádění šetření na místě Evropskou komisí), za přestupek (nepředložení úplných a pravdivých dokumentů či informací příjemcem – fyzickou osobou) a za správní delikt.⁵⁴

3.6.3.2 Centrální registr podpor malého rozsahu

Centrální registr podpor malého rozsahu (de minimis) vznikl k 1.1.2010, aby umožnil přehledně evidovat podpory de minimis. Registr je rozdělen do dvou modulů. Jde o modul Mze zahrnující informace o poskytnutých podporách de minimis v oblasti zemědělské prvovýroby, rybolovu a modul ÚOHS zahrnující informace o poskytnutých podporách de minimis ve všech ostatních oblastech kromě zemědělské prvovýroby a rybolovu.

Příjemce podpory může v průběhu daného časového období obdržet maximálně určenou částku podpory de minimis. Částka je stanovena na 200 000 EUR. U příjemce, jenž působí v oblasti silniční dopravy je tato částka 100 000 EUR.

Formy podpory jsou: přímá dotace, půjčka, kapitálová injekce, rizikový kapitál, záruky.

⁵³ Dostupný z http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/uohs_skladacka_CZ_2008_03.pdf

⁵⁴ Dostupný z <http://www.compet.cz/verejna-podpora/>

Příjemcem podpory může být:

- právnická osoba podnikající v ČR,
- fyzická osoba podnikající v ČR,
- fyzická osoba nepodnikající,
- zahraniční právnická osoba, která není v rámci ČR evidována,
- zahraniční fyzická osoba, která není v rámci ČR evidována.⁵⁵

3.6.4 Dawn raids

Evropská komise i český ÚOHS mají při vyšetřování nejzávažnějších forem protisoutěžního jednání pravomoc provést předem neohlášené šetření na místě. V praxi je označováno jako dawn raids neboli nájezd za úsvitu. V loňském roce provedl ÚOHS místní šetření v sedmi společnostech. Aby se inspektoři mohli dostavit, musí mít důvodné podezření, že bylo porušeno soutěžní právo.

Inspektoři mohou bez předchozího rozhodnutí soudu provést šetření na pozemcích, ve všech objektech, místnostech a dopravních prostředcích používaných soutěžiteli. Při šetření mají inspektoři pravomoc vstupovat do prostor firem a nahlížet do obchodních záznamů. Rovněž mohou prohlížet počítače, mobilní telefony, aktovky, kopírovat dokumenty a pečeti obchodní prostory a záznamy.⁵⁶

3.6.4.1 Obchodní záznamy

Za obchodní záznamy jsou považovány obchodní knihy, jakékoliv dokumenty významné pro objasnění řízení – smlouvy, seznamy obchodních partnerů, technické údaje, zápisy z jednání a korespondence s ostatními soutěžiteli v listinné nebo elektronické podobě. Soutěžitel nesmí odepřít přístup k žádným dokumentům z důvodu jejich soukromého charakteru, nebo protože nemají povahu obchodních záznamů – takovýto závěr mohou vyvodit pouze inspektoři. Nemůže také odmítnout přístup k dokumentům s obchodním tajemstvím. Evropská komise i ÚOHS jsou povinny však dbát o jejich utajení. V průběhu kontroly je vyloučena komunikace s advokátem, nikoliv s interním právníkem. Je-li důvodné podezření, že se obchodní záznamy nacházejí v jiných prostorech než

⁵⁵ Dostupný z

http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Informacni_listy/2010/Infolist_2010_01_de_minimis.pdf

⁵⁶ ŠIMAROVÁ, B. *Protisoutěžní jednání. Nájezd za úsvitu. Euro*, 2010, č. 9, s. 69.

obchodních, například v bytě fyzické osoby – může se šetření provést i v nich, ale pouze s předchozím souhlasem soudu.⁵⁷

3.6.4.2 Pokuty

Rozhodnutí Evropské komise je přezkoumatelné až po provedení šetření. Za obstrukce při šetření kvůli porušení pečeti či za předložení neúplných dokumentů jsou inspektoři oprávněni udělit pokutu až do procenta celkového obratu za předchozí hospodářský rok.⁵⁸

3.6.5 Hodnocení činnosti ÚOHS

Dle mého názoru je existence Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže v dnešní době zcela nezbytná. Respektování pravidel hospodářské soutěže jednotlivými účastníky není samozřejmostí – naopak bývá výjimkou až vzácností.

Prvotním cílem soutěžitelů je porazit konkurenty – mnohdy prostředky za hranicí zákona, získat zakázku a vytvořit zisk. Proti tvorbě zisku nelze nic namítat – jedná se o prvotní princip podnikání, vznášet kritiku je však důležité vůči metodám používaným k získání zakázky.

Osobně bych předradila monitorovací roli Úřadu nad průběhem jednotlivých významných zakázek (především státních) těm činnostem, které Úřad provádí při průkazném porušení pravidel soutěže. „Dohlížet a být přítomen“ již od bodu zadání může významně omezit prostor pro korupci.

Jsem si vědoma, že odhalování a dokazování nekalých praktik v rámci hospodářské soutěže je velmi obtížné. Za mírně kontraproduktivní také považuji stav, kdy rozhodnutí Úřadu bývají často zrušena Krajským soudem v Brně. Rovněž konečná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu bývají „nevyzpytatelná“, občas dávají za pravdu Úřadu jindy Krajskému soudu. Uvádím vybranou statistiku:

V letech 2005 – 2008 zrušil Krajský soud v Brně ve 21 případech rozhodnutí Úřadu, zatímco Nejvyšší správní soud zrušil rozsudek Krajského soudu v 10 případech.

⁵⁷ ŠIMAROVÁ, B. *Protisoutěžní jednání. Nájezd za úsvitu*. Euro, 2010, č. 9, s. 69.

⁵⁸ ŠIMAROVÁ, B. *Protisoutěžní jednání. Nájezd za úsvitu*. Euro, 2010, č. 9, s. 69.

Jednou z velkých kauz, v níž měl Krajský soud odlišný náhled na výši pokuty udělené Úřadem, je porušení zákona o ochraně hospodářské soutěže výrobcí tzv. PISU (plynem izolované spínací ústrojí). Jednalo se o tzv. bid rigging, v němž se účastníci výběrového řízení domlouvali na výši ceny každého účastníka výběrového řízení s tím, že vítěz tendru byl dopředu určen.

Částkou 979,221 mil. korun mělo být sankcionováno 16 společností. Správní řízení zahájil ÚOHS v srpnu 2006. Důvodem bylo přiznání společnosti ABB k účasti v kartelu a předložení relevantních důkazů. Firmě byla pokuta v rámci tzv. leniency programu prominuta. Verdikt o existenci kartelu byl potvrzen druhostupňovým rozhodnutím ze dne 26. dubna 2007. U dvou firem byly sankce sníženy – celková částka činí 941,881 mil. Kč.

Rozhodnutí ÚOHS bylo zrušeno Krajským soudem v Brně. ÚOHS podal kasační stížnost, které Nejvyšší správní soud vyhověl. Krajský soud musel případ opětovně projednat. Ke konci roku 2009 Krajský soud řízení přerušil a položil předběžné otázky Soudnímu dvoru EU.⁵⁹

Kladně hodnotím činnost Úřadu v oblasti veřejných zakázek. V roce 2008 vydal Úřad 391 prvostupňových rozhodnutí a současně v témže roce obdržel 204 rozkladů proti prvostupňovému rozhodnutí. Ve druhém stupni rozhodl předseda Úřadu 206 případů. Počet zahájených správních řízení bylo celkem 245. Pokuty byly uloženy v 66 případech a jejich výše činila 3 mil. Kč. Do státního rozpočtu putovalo 16 milionů korun ze složených kaucí. Ke Krajskému soudu bylo doručeno v roce 2008 celkem 44 žalob proti rozhodnutí ÚOHS.

Rovněž oceňuji vstřícnost ÚOHS při spolupráci s veřejností a médii. Úřad pravidelně zveřejňuje na svých webových stránkách tiskové zprávy. Články o činnosti se objevují v mnoha periodikách (např. Euro, Profit, Hospodářské noviny). Kromě publikování ÚOHS pořádá i odborné semináře ve svém sídle.

Za nebezpečné pro nezávislost Úřadu považuji případné snahy o jeho politizaci vládnoucí stranou případně vládnoucí koalicí. Zasahování do organizační struktury s cílem vytvořit pracovní pozice a tyto obsadit „lidmi loajálními“ může velmi negativně ovlivnit smysl existence Úřadu tj. vytvořit „zdravé“ prostředí hospodářské soutěže, kontrolovat

⁵⁹ Dostupný z <http://www.compet.cz/informacni-centrum/statistiky/prehled-nejvyssich-pokut-hs/>

dodržování pravidel, sankcionovat jejich nedodržování a těm, kteří byli postiženi nepoctivým jednáním svých konkurentů, dát příležitost se bránit.

Závěr

Předmětem bakalářské práce bylo obsáhnout komplexní aspekty týkající se ochrany hospodářské soutěže. Zejména jsem se soustředila na Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, jeho pravomoci v jednotlivých oblastech a konkrétní příklady činnosti. Rovněž jsem ukázala, že regulace týkající se hospodářské soutěže provází lidstvo od samého počátku obchodu, její stopy jsou dokumentovány již ve starověkém Římě. Postupným procesem změn odrážejících dobové obchodní zvyklosti a omezení se regulace vyvinula do podoby, která je nám známa v současnosti. Výraznou změnou prošel i Úřad, který byl dříve samostatným ministerstvem. Úřadu byla věnována poslední kapitola této práce.

Cílem první kapitoly bylo předložit vybraný přehled o historických právních normách, které upravovaly hospodářskou soutěž od rané historie až do 20. století. Samozřejmě soutěž v minulosti nelze vnímat v takovém rozsahu jako v současnosti

V úvodní kapitole byly uvedeny nejstarší zmínky o soutěžním právu, následně jsem se zaměřila na české prostředí. Závěr kapitoly byl věnován vývoji Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže v letech 1991-2009.

Cílem druhé kapitoly bylo charakterizovat tržní struktury a příčiny vzniku vybraných typů tržních struktur. Dále jsem definovala hospodářskou soutěž a její ochranu. V následující části jsem navázala definicí orgánu, jehož úlohou je zajistit dohled nad dodržováním zákona o ochraně hospodářské soutěže.

Cílem třetí kapitoly byl popis Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a vymezení konkrétních pravomocí. Úřad byl vymezen dle zákona o působnosti ÚOHS, následoval popis jeho poslání, kompetence a organizační struktura. Navázala jsem mezinárodní spoluprací Úřadu s Evropskou komisí. Rovněž jsem nastínila i soutěžní advokacii, kterou lze definovat jako souhrn aktivit zaměřených na rozvíjení konkurenčního prostředí včetně podporování obecného povědomí veřejnosti o nutnosti a prospěšnosti existence hospodářské soutěže.

Druhá část závěrečné kapitoly byla věnována pravomocem Úřadu. Tyto byly v souladu se zákonem o ochraně hospodářské soutěže rozděleny do tří oblastí .

Vstupem České republiky do Evropské unie se pravomoci Úřadu částečně změnily, čemuž jsem se okrajově věnovala v podkapitolách Veřejná podpora a Dawn Raids.

Rovněž přikládám vlastní hodnocení Úřadu a výčet vybraných aktivit Úřadu za rok 2008.

Seznam použité literatury

Monografie

JUREČKA, V.; JÁNOŠÍKOVÁ, I. a kol. *Mikroekonomie*. 1.vyd. Ostrava: VŠB – TU Ostrava, 2007. 327 s. ISBN 978 – 80 – 248 – 0910 -6.

MALÝ, Karel a kolektiv autorů: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. Přepřacované vyd. LINDE PRAHA,a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2003.673s. ISBN 80-7201-433-1.

Kolektiv autorů. *ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. Historie, fakta, svědectví*. 2008. 159s. ISBN 978-80-254-2242-7.

MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2006. 430 s. ISBN 80-7179-440-6.

PRŮCHA, V a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, I.díl. Brno Nakladatelství Doplněk, 2004, s.578. ISBN 80-7239-147-X.

Články v časopisech

ŠIMAROVÁ, B. *Protisoutěžní jednání. Nájezd za úsvitu*. Euro, 2010, č. 9, s. 69 .ISSN 1212-3129.

Právní předpisy

Zákon č. 273/1996 Sb., o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.

Zákon č.141/1933 Sbírky zákonů a nařízení státu československého, o kartelech a soukromých monopolech.

Zákon č.143/2001Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č.264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce.

Elektronické zdroje

MUSIL, P.. Mikroekonomie II: Monopol. [online]. 2008. [cit. 2010-01-05] Dostupný z: WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Monopol>>.

IUS REGALE MONTANORUM – PRÁVO KRÁLOVSKÉ HORNÍKUOV [online]. 2002. [cit.2009-12-10]. Dostupný z WWW: <www.mining.cz/KNIHY/01/H04/H4-001.htm>.

Hospodářská soutěž – Zakázané dohody a zneužití dominance. [cit.2010-01-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuziti-dominance/>>.

Aktuality z hospodářské soutěže [online]. 2010. [cit.2010-01-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/kompenzace-za-nespravne-zalohy-byla-zaplacena-temer-60-tisicum-zakazniku/>>.

Poslání a kompetence ÚOHS [online]. 2009. [cit.2010-01-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.compet.cz/o-uradu/poslani-a-kompetence/>>.

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže .Informační letáček [online]. 2008. [cit.2010-03-15]. Dostupný z WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/uohs_skladacka_CZ_2008_03.pdf>

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Výroční zpráva 2008 [online]. 2009. [cit.2010-03-15]. Dostupný z WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/VZ_verejnost/Vyrocní_zprava_2008.pdf>

Zakázané dohody a zneužití dominantního postavení [online].2009. [cit.2010-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuziti-dominance/>>.

Leniency program – pravidla a výhody nahlášení kartelu postavení [online]. 2009. [cit.2010-02-20]. Dostupný z WWW:

< <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuzeni-dominance/leniency-program/>>.

Program aplikace mírnějšího režimu při ukládání pokut (Leniency program). [online]. 2009. [cit.2010-02-20]. Dostupný z WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Legislativa/HS/SoftLaw/Leniency_program.pdf>.

Spojování soutěžitelů [online]. 2009. [cit.2010-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/spojeni-soutezitelu/>>.

Přehled nejvyšších pokut uložených v oblasti HS [online]. 2009. [cit.2010-03-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.compet.cz/informacni-centrum/statistiky/prehled-nejvyssich-pokut-hs/>>.

Informační listy 2003. Problematika bid-rigging (srpen) [online]. 2003. [cit.2010-03-02]. Dostupný z WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Informacni_listy/2003/Infolist2003-03bidrigging.pdf>.

Veřejné zakázky [online]. 2009. [cit. 2010-02-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.compet.cz/verejne-zakazky/>>.

Informační listy 2010. Registr podpor malého rozsahu. [online]. 2010. [cit. 2010-03-02]. Dostupný z WWW: <http://www.compet.cz/fileadmin/user_upload/Informacni_listy/2010/Infolist_2010_01_de_minimis.pdf>.

Seznam zkratek

HS	hospodářská soutěž
Úřad	Úřad pro ochranu hospodářské soutěže
ÚOHS	Úřad pro ochranu hospodářské soutěže
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
KMV	Karlovarské minerální vody
OZ	Obchodní zákoník

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB – TUO) má právo nevýdělečné, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3)
- souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB – TUO k prezenčnímu nahlédnutí, a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB – TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB – TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB – TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB – TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 27.4.2010

.....
Markéta Stuchlíková

Adresa trvalého pobytu studenta:

Závodní 2881/137 703 00 Ostrava - Vítkovice